GGD Zuid Limburg werkt aan gezond en actief leven

Meerjarenbeleidsplan 2024-2027
Deel A Inhoudelijke toelichting

CONCEPT

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave 2
Inleiding 3
Managementsamenvatting Meerjarenperspectief GGD ZL 2024 – 2027 4
Deel A: meerjarenbeleidsplan 7
1. De GGD in een snel veranderende omgeving 8
1.1 Taken van de GGD 8
1.2 Basisprincipes van de GGD Zuid Limburg 9
1.3 Uitdagingen voor GGD 10
1.4 Dynamiek in publieke gezondheid in Zuid-Limburg 11
1.5 Noodzaak voor een integrale benadering van onderzoek, beleid en praktijk 12
2 Solide GGD 15
2.1 Noodzaak van een solide GGD 15
2.2 Toenemend beroep op de GGD 15
2.3 Versterking interne organisatie 16
2.4 Informatievoorziening en datasystemen pandemisch paraat 16
2.5 Arbeidsmarkt en aantrekkelijk werkgeverschap 17
3. Gezonde generatie 18
3.1 Gezonde jeugd en gezond opgroeien 18
4. Gezondheidsbescherming 21
4.1 Versterking infectieziektebestrijding 21
4.2 Gezonde leefomgeving 22
5. Veilig Thuis, OGGZ, SMA, OGGZ, ForGen, GHOR 24
5.1 Veilig Thuis 24
5.2 OGGZ-vangnet 24
5.3 SMA 25
5.3 Forensische geneeskunde (ForGen) 25
5.4 GHOR 26

CONCEPT

Inleiding

Eigentijdse GGD

De GGD voert haar taken uit in een complexe en snel veranderende omgeving. Het meerjarenbeleidsplan 2024-2027 (MJB24-27) van de GGD Zuid Limburg schetst een beeld van een nieuwe beleidsperiode dat anticipeert op de ontwikkelingen in die omgeving. De snelheid en dynamiek van de actuele ontwikkelingen creëren een nieuw speelveld en een nieuwe rol voor de GGD. De omvang en impact van de toekomstige ontwikkelingen zijn moeilijk te voorspellen. Duidelijk is dat deze een nieuwe richting aangeven voor de GGD.
We versterken de ingezette koers van Trendbreuk, behouden de focus op jeugd en verbreden naar andere doelgroepen. Tegelijkertijd kijken we vooruit op de komst van het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en Integraal Zorg Akkoord (IZA). Dit zijn grote beleidsontwikkelingen die volop gaande zijn en waarvan de uitvoering en uitkomst nog onzeker zijn. Kansrijke ontwikkelingen overigens die aansluiten bij de regionale samenwerking die binnen trendbreuk reeds bestaat. Het is helder dat de GGD daardoor een andere taak krijgt. En cruciaal dat zij daarvoor een adequate en passende bedrijfsvoering nodig heeft.

De gezondheidsbeschermende taken van de GGD blijven van groot belang. De Covid-19-pandemie heeft aangetoond hoe belangrijk het is om te kunnen rekenen op die taak van de GGD. Daarvoor heb je een organisatie nodig die toegerust is voor haar rol. Een eigentijdse, solide GGD die qua bedrijfsvoering voorbereid is om in te spelen op alle inhoudelijke uitdagingen en in staat is om snel te schakelen en kwalitatief hoogwaardig te blijven presteren. De GGD voert haar wettelijke taken uit, integraal en opgavegericht, en verbetert haar bedrijfsprocessen.

Beleidsoverstijgende toekomstagenda

Al deze aspecten komen voor het voetlicht in dit document. Bestuurlijk en beleidsmatig levert dit een breed spectrum aan thema's op die vertaald worden in een meerjarenvisie op de ontwikkeling van de GGD als regionale organisatie op het gebied van de publieke gezondheidszorg. Steeds meer zal deze in samenspraak met netwerkpartners uit de zorg en welzijn maar ook van andere beleidsterreinen vormgegeven worden.

Leeswijzer

Dit meerjarenbeleidsplan probeert recht te doen aan de landelijke en regionale ontwikkelingen en aan de opgave in de organisatie van de GGD. Dat doen we in twee delen aan de hand van vijf perspectieven. Deel A: hoofdstuk 1 beschrijft de veranderingen in de omgeving van de GGD en de noodzakelijke doorontwikkeling van beleid, onderzoek en praktijk. Hoofdstuk 2 gaat in op wat dit betekent voor de GGD om te komen tot een robuuste organisatie. In hoofdstuk 3 staan de actuele ontwikkelingen van jeugdgezondheidszorg beschreven. Hoofdstuk 4 gaat over de gezondheids-beschermende taken van de GGD, met name infectieziektebescherming en de gezonde leefomgeving. Hoofdstuk 5 belicht de taken van Veilig Thuis, OGGZ-vangnet en GHOR. Deel B geeft een financiële doorkijk op de beschreven aspecten van deel A.

CONCEPT

Managementsamenvatting
Meerjarenperspectief GGD ZL 2024 – 2027

Voor u ligt het meerjarenbeleidsplan 2024-2027 (MJB24-27) van de GGD Zuid Limburg. Het meerjarenbeleidsplan bestaat uit twee delen. In deel A vindt u een inhoudelijke toelichting. Deel B bevat de financiële consequenties met een nadere onderbouwing. In dit meerjarenbeleidsplan gaan we in op de landelijke en regionale ontwikkelingen die van invloed zijn op de koers voor de GGD, zowel inhoudelijk als financieel. De omvang en impact van deze ontwikkelingen zijn nog moeilijk te voorspellen maar gaan snel. Er wordt landelijk duidelijk een nieuwe richting ingeslagen waarbij een maatschappelijk kanteling wordt gemaakt van zorg naar preventie. Dat is zonder meer positief en ons inziens de enige manier om duurzaam te werken aan een betere en kosteneffectieve publieke gezondheid. De GGD'en krijgen in dit geheel een stevigere rol toebedeeld. De GGD ZL bereidt zich daarop voor.

In deze managementsamenvatting schetsen wij op hoofdlijnen de richting van dit nieuwe toekomstperspectief en de investeringen die daarvoor noodzakelijk zijn.

Dit meerjarenperspectief is tot stand gekomen in nauw overleg met het Dagelijks en Algemeen Bestuur en met actieve inbreng van de ambtenaren volksgezondheid uit de 16 Zuid-Limburgse gemeenten. De uiteindelijke vaststelling van het meerjarenbeleidsplan en de daarmee samenhangende begrotingswijziging zijn voorzien voor de vergadering van het Algemeen Bestuur van 6 juli 2023, maar niet voordat gemeenteraden in de gelegenheid zijn gebracht om vóór 1 juli a.s. hun zienswijze kenbaar te maken.

Een nieuw speelveld

De GGD voert haar taken uit in een complexe en snel veranderende omgeving.
Het meerjarenbeleidsplan sluit aan bij deze dynamische omgeving en schetst een beleidskader waarmee de GGD de toekomst tegemoet kan treden.
De vier kernthema's die door GGD GHOR NL als speerpunten zijn benoemd zijn ook voor GGD ZL herkenbaar en vormen als de basis van dit meerjarenperspectief van GGD ZL.

- Structurele versteviging publieke gezondheidszorg, inclusief infectieziekten bestrijding en jeugdgezondheidszorg
- Realiseren van basis regionale preventie-infrastructuur, waarbij gezonde leefstijl en gezonde leefomgeving centraal komen te staan
- Versterken informatievoorziening
- Opzetten van robuuste en slagvaardige crisisorganisatie en uitvoeringsinfrastructuur, die toegerust is op gezondheidscrises.

Daarmee wordt ook op landelijk niveau het belang van extra inhoudelijke en financiële ruimte voor de GGD, zowel ten aanzien van haar taken in de publieke gezondheidszorg als in de organisatie, onderschreven. Versterking op een aantal fronten is nodig om toegerust te zijn op nieuwe crises en de nieuwe opgave van gezonde leefomgeving, gelijke kansen op gezondheid en regionale samenwerking. De focus op gezondheid en preventie staat centraal, waarbij de doorontwikkeling van Trendbreuk en de introductie van het Integraal Zorg Akkoord (IZA) en Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) extra

CONCEPT

capaciteit en een bredere oriëntatie vragen. Gezamenlijk regionaal optrekken wordt steeds minder vrijblijvend.

Inhoudelijke speerpunten

Op basis van bovenstaande thema's en ontwikkelingen formuleert de GGD ZL de volgende speerpunten voor de toekomstige beleidsperiode:

- de levensloop van burgers is uitgangspunt, dat gebeurt vanuit het concept van positieve gezondheid;
- de trendbreukaanpak blijft leidend om te komen tot een gezonde generatie en wordt uitgebreid naar andere levensfasen;
- GGD pakt de rol van procesregie op zich in het kader van Trendbreuk 2.0, GALA en IZA;
- de noodzaak voor een integrale benadering van onderzoek, beleid en praktijk;
- een solide GGD die past bij herdefiniëring van de GGD.

Regionale preventie-infrastructuur

In dit meerjarenperspectief kijken we o.a. vooruit op de komst van het GALA en IZA. Dit zijn grote beleidsontwikkelingen die volop gaande zijn en waarvan de uitvoering en uitkomst nog onzeker zijn, maar nopen tot een nieuwe definiëring van de rol en positie van de GGD. Kansrijke ontwikkelingen overigens die aansluiten bij de regionale preventie-infrastructuur die binnen Trendbreuk reeds bestaat en waarin de GGD in de afgelopen jaren steeds een verbindende rol heeft vervuld. Er is unaniem bestuurlijk draagvlak om Trendbreuk, GALA en IZA in samenhang met elkaar op te pakken en de regionale inhoudelijke en procescoördinatie met betrekking tot GALA en IZA aan te haken bij de bestaande regionale samenwerkingsstructuur zoals die voor Trendbreuk succesvol is vormgegeven, en de wezenlijke rol die de GGD daarin heeft ingenomen te versterken.

Trendbreuk

De Zuid-Limburgse gezondheidsopgave is nog onverminderd groot, met grote gezondheidsverschillen ten opzichte van het Nederlandse gemiddelde.
Daarom versterken we ook de inhoudelijke koers van Trendbreuk, behouden de focus op jeugd en verbreden naar andere doelgroepen.
De coördinatie binnen en de doorontwikkeling van het programma Trendbreuk wordt op een duurzame wijze belegd bij de GGD en de GGD zal de coördinatie voor wat betreft Trendbreuk, IZA en GALA in samenhang borgen. Het is van belang dat de GGD-organisatie toegerust wordt om deze uitdagingen en maatschappelijke opgaven ten behoeve van de Zuid-Limburgse gemeenten aan te kunnen.

Gezondheidsbescherming

Met de recente politieke ontwikkelingen komen er meer rijksmiddelen ter beschikking aan de publieke gezondheid en het takenpakket van de GGD wordt verbreed. De versterking van infectieziektebestrijding pandemische paraatheid (VIP), de inrichting van een gezonde leefomgeving, de versterking van de kennisfunctie zijn opgaven die in de toekomst veel van de GGD vragen en in dit meerjarenperspectief terugkomen.
De gezondheidsbeschermende taken van de GGD blijven van groot belang. De Covid-19-pandemie heeft aangetoond hoe belangrijk het is om te kunnen rekenen op die taak van de GGD. Daarvoor is een eigentijdse, solide GGD noodzakelijk die qua bedrijfsvoering

CONCEPT

voorbereid is om in te kunnen spelen op alle inhoudelijke uitdagingen en in staat is om snel te schakelen en kwalitatief hoogwaardig te blijven presteren.

Integrale aanpak onderzoek, beleid en praktijk

Oorzaken van gezondheidsproblemen hangen veelal samen. Dit vraagt om meer dan een simpele aanpak, het vereist een integrale probleemanalyse, integraal beleidsadvies en praktijkuitvoering vanuit meerdere disciplines.
Voor een integraal beleidsadvies zijn professionals nodig die zich kunnen verhouden tot de sterk gewijzigde maatschappelijke opgave en aanpak. Medewerkers die kunnen netwerken en netwerken verbinden, nieuwe werkwijzen ontwikkelen en hanteren, durven experimenteren en ingewikkelde processen kunnen begeleiden en ondersteunen.

In alle gevallen blijven bewezen effectieve interventies cruciaal. Doen we de goede dingen? Hebben ze werkelijk effect in de praktijk waar het nodig is? Onderzoek en monitoring zijn het fundament van alle actie van de GGD. Onderzoek is nodig om te weten of de implementatie van interventies effectief is en efficiënt gebeurt.

Met de Academische Werkplaats Publieke Gezondheidszorg en Kenniswerkplaats Jeugd heeft de GGD twee sterke troeven in handen. In deze werkplaatsen komen onderzoek, beleid en praktijk samen. Hiervoor is een GGD nodig met slagkracht en met een passende en solide (project) organisatie als basis.

Organisatieontwikkeling

Om al deze veranderende opgave te kunnen oppakken zal een intern organisatieontwikkeltraject in de komende jaren moeten leiden tot een eigentijdse, solide GGD met een passende interne organisatiestructuur en - inrichting.
Er wordt geïnvesteerd in opleiding en bijscholing van medewerkers om nieuwe kennis en competenties te verwerven, dan wel *up to date* te houden. Ook uniformering en digitalisering zijn cruciaal om het primaire proces te verbeteren en te ondersteunen. Wet- en regelgeving en transparantie vragen personele capaciteit. Technologische ontwikkelingen noodzaken tot investeringen in informatiebeveiliging, informatiebeheer en ICT. En tenslotte merken we dat het steeds moeilijker wordt om gekwalificeerd personeel te werven, binden en boeien; dat betekent dat er geïnvesteerd zal worden in een eigentijdse en doeltreffende arbeidsmarktbenadering.

Financiële doorkijk

De maatschappelijke noodzaak en urgentie om te investeren in het structureel verminderen van de gezondheidsachterstanden in onze regio wordt in dit meerjarenperspectief vertaald in de incidentele en structurele middelen die noodzakelijk zijn om de grote opgave in onze regio vanuit een solide en betrouwbare GGD aan te kunnen gaan. In de afgelopen Covid-pandemie is eens te meer gebleken hoe belangrijk deze basis is.
In deze doorkijk is nog geen rekening gehouden met aanvullende (rijks)middelen met betrekking tot IZA en GALA. We gaan ervan uit dat de extra inzet van de GGD gedekt zal worden vanuit de beschikbare projectgelden. Belangrijk hierbij is te vermelden dat in het MJB24-27 geen uitspraak wordt gedaan over autonome ontwikkelingen zoals bijvoorbeeld de prijs- en inflatiecorrecties (indexering) en het overdragen van wettelijke taken.
Hieronder staande tabel geeft een financiële samenvatting van het MJB24-27.

CONCEPT

Financiële samenvatting MJB 2024-2027

Omschrijving	Nieuw voor oud	Rijks-middelen	Gemeentelijke bijdrage	Totaal
Regionale preventie infrastructuur	-	PM	PM	PM
Integrale aanpak onderzoek beleid en praktijk	€ 500.000	€ 0	€ 1.600.000	€ 2.100.000
Informatievoorziening en datasystemen	€ 100.000	€ 600.000	€ 1.200.000	€ 1.900.000
Arbeidsmarkt	€ 200.000	€ 0	€ 275.000	€ 475.000
Gezondheidsbescherming	€ 450.000	€ 1.000.000	€ 0	€ 1.450.000
Gezonde leefomgeving	0	p.m.	€ 0	€ 0
Totaal structureel 2024	**€ 1.250.000**	**€ 1.600.000**	**€ 3.075.000**	**€ 5.925.000**

Incidenteel 2024

Omschrijving	Nieuw voor oud	Rijks-middelen	Gemeentelijke bijdrage	Totaal
Organisatieontwikkeling	€ 0	€ 0	€ 500.000	€ 500.000
Totaal incidenteel 2024	**€ 0**	**€ 0**	**€ 500.000**	**€ 500.000**

Totaal generaal 2024	**€ 1.250.000**	**€ 1.600.000**	**€ 3.575.000**	**€ 6.425.000**

CONCEPT

Deel A: meerjarenbeleidsplan

1. De GGD in een snel veranderende omgeving

Bij de Geneeskundige Gezondheidsdienst Zuid Limburg staat de gezondheid van de Zuid-Limburgers centraal. Het is de gezondheidsdienst van de 16 Zuid-Limburgse gemeenten. De GGD richt zich op alle burgers met speciale aandacht voor mensen in een kwetsbare positie. Dat doet zij door het beschermen, bewaken en bevorderen van gezondheid. Het doel is om mensen te activeren en te ondersteunen zodat zij mee kunnen doen in de samenleving en het gevoel hebben ertoe te doen, vanuit het concept van positieve gezondheid. Het accent ligt niet op ziekte, maar op het vermogen zich aan te passen en regie te nemen over het eigen leven en zingeving. De GGD beschermt de bevolking tegen gezondheidsbedreigende factoren, bijvoorbeeld kwaliteitsbewaking van lucht en water, advisering over geluidhinder en verkeersveiligheid, de preventie en bestrijding van infectieziekten en zoönosen.

Integrale samenhang beleidsdomeinen

In Zuid-Limburg werken we aan brede welvaart, aan een regio die ook op langere termijn een fijne regio is om op te groeien, te leren, te wonen, te werken en naar terug te keren. We willen de regio versterken en vitaal maken. Daarvoor hebben we gezonde en veerkrachtige Zuid-Limburgers nodig. Steeds meer zien we de volksgezondheid in samenhang met een gezonde leefomgeving en met andere beleidsdomeinen zoals de economie, de sociale samenhang in wijken, wonen, veiligheid, onderwijs en recreëren – kortom, allerlei aspecten van een gezonde samenleving. Gezondheid raakt aan alles en alles is bepalend voor de gezondheid. De GGD staat midden in die samenleving en draagt eraan bij.

1.1 Taken van de GGD

De gemeenten bepalen het gezondheidsbeleid en voeren hierop regie. De GGD Zuid Limburg geeft uitvoering aan de wettelijke taken op grond van de Wet publieke gezondheid en de aanvullende taken die door gemeenten aan de GGD zijn opgedragen. Zij adviseert gemeenten, levert data en kennis, legt verbindingen tussen domeinen, organisaties en mensen en is aanjager van processen die de gezondheid van de Zuid-Limburgers verbeteren.

Met Zuid springt eruit! hebben gemeenten gekozen voor een focus op de jeugd, bedoeld om de achterstand vergeleken met de rest van Nederland in te halen. Gemeenten merken steeds vaker dat gezondheidsproblemen verder gaan dan het gezondheidsdomein. Deze gaan vaak gepaard met armoede, laag inkomen, lage opleiding, werkloosheid of ongunstige leefomstandigheden die van invloed zijn op de (ervaren) gezondheid. Dat vraagt om samenhang en afstemming van beleidsmaatregelen of activiteiten over de verschillende domeinen of zelfs over de gemeentegrenzen heen. Met Kansrijke Start is in Zuid-Limburg al volop met zo'n brede aanpak ervaring opgedaan. En met het programma Trendbreuk werken al veel partijen in de zorg samen met gemeenten en met de professionals van de GGD.

CONCEPT

Meer rijksgeld en breder takenpakket

Met de recente ontwikkelingen komen er de komende jaren meer rijksmiddelen beschikbaar voor de regio Zuid-Limburg en krijgt het takenpakket van de GGD een andere invulling. De Zuid-Limburgse opgave is nog onverminderd groot, met grote gezondheidsverschillen ten opzichte van het Nederlandse gemiddelde. Het is van belang dat de GGD-organisatie toegerust is om deze uitdagingen en maatschappelijke opgaven ten behoeve van de Zuid-Limburgse gemeenten aan te kunnen. Het meerjarenbeleidsplan sluit bij deze ontwikkelingen aan en schetst een beleidskader waarmee de GGD de toekomst tegemoet treedt. Landelijk zijn vier kernthema's benoemd:

- Structurele versteviging publieke gezondheidszorg, inclusief infectieziekten bestrijding en jeugdgezondheidszorg;
- Realiseren van basis regionale preventie-infrastructuur, waarbij gezonde leefstijl en gezonde leefomgeving centraal komen te staan;
- Versterken informatievoorziening;
- Opzetten van robuuste en slagvaardige crisisorganisatie en uitvoeringsinfrastructuur, die toegerust is op gezondheidscrises.

Publieke gezondheid vereist regionale samenwerking

Landelijk wordt daarmee het belang van extra inhoudelijke en financiële ruimte voor de GGD ten aanzien van haar taken in de publieke gezondheidszorg onderschreven. Versterking op een aantal fronten is nodig om toegerust te zijn op nieuwe crises, gelijke kansen op gezondheid te realiseren, een gezonde vitale bevolking te realiseren en aan een gezonde leefomgeving te werken. Dat vraagt een focus op gezondheid en preventie, waarbij de vrijblijvendheid in landelijk beleid en met regionale samenwerking steeds meer verdwijnt. Gezamenlijk doelen stellen en samenwerken om deze te bereiken, zijn cruciaal om de gezondheid van mensen gedurende hun leven te behouden en verbeteren.

1.2 Basisprincipes van de GGD Zuid Limburg

In haar werk hanteert de GGD Zuid Limburg de volgende basisprincipes:

1. De GGD maakt zich sterk voor de gezondheid en veiligheid van de inwoners van Zuid-Limburg;
2. De GGD staat midden in de samenleving;
3. De GGD werkt in opdracht van de Zuid-Limburgse gemeenten;
4. De GGD werkt vanuit een regionale opdracht en anticipeert op regionale ontwikkelingen;
5. De GGD werkt vanuit het gedachtengoed van positieve gezondheid;
6. De GGD gaat professioneel te werk en hecht waarde aan een duurzame inzet van het personeel;
7. De GGD werkt minimaal op wettelijk basisniveau en respecteert landelijke richtlijnen en protocollen;
8. De GGD is een betrouwbare en sterke (samenwerkings)partner;
9. De GGD bevordert de samenwerking en verbinding met de Euregio en maakt hiertoe de noodzakelijke afspraken;
10. De GGD levert input voor het regionale en lokale (gezondheids)beleid.

CONCEPT

1.3 Uitdagingen voor GGD

Ontwikkelingen in samenleving

Klimaatverandering, toename van infectieziekten als gevolg daarvan, afname van biodiversiteit, oorlog en chemische vervuiling zijn op zichzelf geen thema's in een meerjarenbeleid van de GGD, maar hebben absoluut gevolgen die de samenleving én de gezondheid van burgers raken. Burgers in een kwetsbare positie ervaren de gevolgen vaak als eersten en in grotere mate vanwege de effecten op de woningmarkt, de energiemarkt, kosten van levensonderhoud. Het heeft ook een weerslag op het vertrouwen in de politiek, het zorgt voor een toename van de tweedeling in de samenleving en afname van gelijke kansen. Kortom, de gezondheidsverschillen nemen toe. Daarmee hebben deze ecologische en sociale problemen ook gevolgen voor de publieke gezondheid.

Crises vragen om versterking

De GGD ZL staat voor grote uitdagingen. Tijdens de crisis van de Covid-19-pandemie hebben we kunnen zien hoe belangrijk het is te kunnen rekenen op een betrouwbare, robuuste GGD. De pandemie heeft laten zien hoe kwetsbaar onze publieke gezondheid is en welke grote inspanningen noodzakelijk zijn om hierop te kunnen reageren en te werken aan herstel. Verschillen in gezondheid zijn toegenomen. De pandemie heeft ook duidelijk de grenzen van de zorg zichtbaar gemaakt: zorgorganisaties worstelen met de toenemende zorgvraag en een gebrek aan personeel. De zorg loopt vast als deze niet drastisch verandert. In algemene zin wordt onderkend dat de beweging naar de voorkant (meer gezondheid, meer preventie en minder zorg) gemaakt moet worden en dat een regionale, samenhangende aanpak vereist is. Met het afsluiten van GALA en IZA geeft de Rijksoverheid hiertoe opdracht. Met Trendbreuk laat Zuid-Limburg zien dat de regio hierin op onderdelen vooroploopt.

Trend breken in gezondheidsachterstand

Zuid-Limburg heeft nog een ruime achterstand in te lopen op het gebied van publieke gezondheid. Hoewel de achterstand op het Nederlandse gemiddelde nog niet is ingelopen, heeft de GGD ZL met het programma Trendbreuk een belangrijke stap gezet met de regionale aanpak om dit te realiseren. Deze benadering werpt langzaam haar vruchten af en wordt landelijk als een voorbeeld gezien van regionale samenwerking.

Het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) bundelt meerdere activiteiten op het gebied van sport & bewegen, gezondheid en sociale basis door middel van één specifieke uitkering. Doel van GALA is te komen tot een samenhangende, integrale aanpak op sport en bewegen, gezondheid en sociale basis in plaats van de nu vaak versnipperde inzet op verschillende onderdelen om daarmee de gezondheidsachterstanden terug te dringen. Ook wordt daarmee een structurele financiering gerealiseerd in plaats van de huidige projectmatige financiering. Hoewel gemeenten GALA-gelden lokaal dienen aan te vragen, ligt hier ook een regionale opgave.

CONCEPT

Zorg staat onder druk

De gezondheidszorg kraakt in haar voegen; door een vergrijzende bevolking met chronische ziekten, door een ongezonde leefstijl en door technologische vernieuwing lopen de zorgkosten op. De toenemende zorgvraag en schaarste aan personeel en middelen zetten de houdbaarheid van het huidige stelsel onder druk. In de landelijke politiek worden beleidsmaatregelen genomen op het domein van de curatieve gezondheidszorg en preventie om de houdbaarheid en toegankelijkheid van het zorgsysteem te waarborgen. Ook daarbij wordt het belang van (regionale) afstemming en samenwerking benadrukt. Daarbij wordt vooralsnog de oplossing gezocht in een transformatie van de zorg en een beweging naar voren, in preventie en gezondheidsbevordering.

Het Integraal Zorg Akkoord (IZA) richt zich op die transformatie van de zorg en is een regeling tussen dertien landelijke partijen, waaronder gemeenten en zorgverzekeraars om te komen tot regiobeelden, regioplannen en op basis daarvan te formuleren regionale gezondheidsdoelen. Dit krijgt zijn invulling in een preventie-infrastructuur. De GGD is onderdeel van deze infrastructuur en heeft daar een rol in als kennisinstituut op het gebied van publieke gezondheid, preventie en gezondheidsbevordering. De GGD kan in de noodzakelijke samenhang tussen trendbreuk, GALA en IZA de brug slaan tussen de werelden van zorg en overheid. Dat is opereren in een complexe omgeving met veel dynamiek en grote belangen.

1.4 Dynamiek in publieke gezondheid in Zuid-Limburg

Gezamenlijke ambitie

De 16 Zuid-Limburgse gemeenten hebben daarom in 2018 in de beleidsnota Zuid springt eruit! de gezamenlijke ambitie uitgesproken om in 2030 een kwart van de gezondheidsachterstanden in Zuid-Limburg ten opzichte van het landelijk gemiddelde te hebben ingelopen. Deze ambitie om de trend in Zuid-Limburg te breken richtte zich de afgelopen jaren op de allerjongsten tot aan de adolescentie en heeft geleid tot een succesvolle aanpak in de ketensamenwerking om te komen tot een gezonde generatie. Dat wordt gecontinueerd en uitgebreid.

Uitbreiding trendbreuk

Zuid-Limburg is een aantal jaren geleden de uitdaging aangegaan om via het programma Trendbreuk de gezondheidsproblemen in de regio gezamenlijk aan te pakken. Dat gebeurde op basis van jarenlange ervaring met samenwerking tussen betrokken partijen. Er is gebleken dat er veel mogelijk is als gemeente, GGD en andere partijen samen de schouders zetten onder een sterke aanpak van gezondheidsachterstanden. Een benadering die ook landelijk geprezen en met belangstelling gevolgd wordt. En alleen mogelijk is als organisaties over domeinen heen durven kijken en vandaaruit de samenwerking aangaan. En als onderzoek, beleid en praktijk als samenhangende functies worden gezien.
De succesvolle aanpak van het programma trendbreuk heeft in de afgelopen jaren geleid tot een breed gedragen urgentiebesef om te investeren in gezondheid. Er zijn veel zaken ontwikkeld die direct van betekenis zijn in de praktijk. Met het programma Trendbreuk wordt de start van een gezond leven in de allereerste levensfase gelegd, zelfs nog voor

CONCEPT

de conceptie. Er is behoefte om de aanpak voor deze doelgroep uit te breiden naar alle doelgroepen. We zien namelijk dat alleen een focus op de allerjongsten onvoldoende is om de trend in Zuid-Limburg te breken. Het kind wordt volwassen en in de leeftijd na de kindertijd of adolescentie is aandacht voor gezondheid even belangrijk om mee te kunnen doen in de samenleving. Ook willen we dat ouderen zo gezond mogelijk oud worden, met een goede kwaliteit van leven, zingeving en zelfregie. Gesteund door alle landelijke ontwikkelingen waarin gezondheid en preventie steeds meer centraal staan, willen wij de komende vier jaar verkennen hoe ook burgers in andere levensfasen een plek kunnen krijgen in de trendbreukambitie.

Trendbreuk 2.0, aanpak GALA en gemeentelijke opgave IZA

De gemeenten hebben de GGD gevraagd om de doorontwikkeling van het programma trendbreuk te coördineren in afstemming met alle partijen in onze regio. Zoals gezegd liggen GALA en IZA in het verlengde van trendbreuk en vullen de doelstellingen goed aan. Een regionale samenwerking à la trendbreuk in Zuid-Limburg past in de afstemming en samenwerking die nodig zijn om GALA en IZA te laten slagen.
Inzet van gemeenten en GGD is om de inhoudelijke en procesregie aan te laten sluiten bij de reeds bestaande regionale samenwerkingsstructuur van de GGD. Aan de GGD ligt de vraag voor om de procesregie en inhoudelijke coördinatie van de doelen en resultaten uit GALA regionaal uit te werken. Tevens om procesregie en inhoudelijke coördinatie van IZA te voeren namens de 16 gemeenten betreffende de totstandkoming van het regiobeeld, het regioplan en de daaruit voortvloeiende transformatieplannen.
Bij een invulling van de rol van procesregisseur door de GGD komt de (be)sturingsvraag pregnant naar voren: hoe wordt de governance geregeld? Er vindt op korte termijn een verkenning plaats om deze vraag te beantwoorden.

1.5 Noodzaak voor een integrale benadering van onderzoek, beleid en praktijk

Integrale aanpak onderzoek, beleid en praktijk

We willen dat inwoners van Zuid-Limburg langer leven en meer jaren in goede gezondheid. Niet alleen zien we dat de achterstand in gezondheid al in het prille begin van het leven ontstaat, maar ook dat deze achterstand te vaak van generatie op generatie wordt doorgegeven. Deze heeft invloed op alle leefdomeinen en gedurende de hele levensloop.
Als de oorzaken van de gezondheidsproblemen samenhangen, dan moet de aanpak ervan ook samenhangen. Dit vraagt om een integrale probleemanalyse, integraal beleidsadvies en praktijkuitvoering vanuit meerdere disciplines.

Gedegen onderzoek belangrijk fundament

Hiervoor is onderzoek nodig dat de problemen vanuit integraliteit onderzoekt; onderzoek om te weten wat werkt. Heeft onze aanpak effect, doen we de goede dingen en doen we de dingen goed? We weten dat een gezondheidsprobleem niet altijd veroorzaakt wordt door één factor, maar door meer factoren. Onderzoek en monitoring zijn het fundament van alle actie van de GGD. De verandering van inzicht dat gezondheid niet afhankelijk is van biologisch toeval (genetica) en individueel gedrag maar grotendeels wordt bepaald door omgevingsfactoren vraagt meer onderzoek naar deze relatie. Daar is de GGD mee

CONCEPT

bezig. In de Academische Werkplaats Publieke Gezondheid en Kenniswerkplaats Jeugd wordt hier extra op ingezet.

Met de Academische Werkplaats Publieke Gezondheidszorg en Kenniswerkplaats Jeugd heeft de GGD twee sterke troeven in handen. In deze werkplaatsen komen onderzoek, beleid en praktijk samen. De professionalisering van de publieke gezondheid heeft daarmee een enorme impuls gekregen. Veel promotieonderzoek en kleinschalig onderzoek hebben bijgedragen aan een beter inzicht en begrip van gezondheidsproblemen. Dit heeft naast een academisch belang een direct belang voor de publieke gezondheid. Het steunt beleidsmakers in de vaststelling van prioriteiten, de keuze voor effectieve interventies en het begrip van de samenhang van gezondheidsproblemen. Nader onderzoek naar de dieperliggende oorzaken van gezondheidsverschillen blijft nodig om goede beleidsprioriteiten en heel concreet regionale gezondheidsdoelen vast te kunnen stellen. Onderzoek moet daarbij bijdragen aan de oplossing van gezondheidsproblemen en aangrijpingspunten bieden in de fysieke, sociale, economische en digitale leefomgeving.

Integraal beleid

Gezondheidsbevordering gaat niet over verschillen in gezondheid tussen mensen, maar *gelijke* kansen op gezondheid voor mensen. Ongezondheid is niet alleen een kwestie van een ongezonde leefstijl of pech, maar komt bijvoorbeeld door armoede of slechte huisvesting, slecht onderwijs of een gebrekkig sociaal steunsysteem en vaak een combinatie hiervan. Ook tijdens de Covid-19-crisis is gebleken dat mensen in een kwetsbare situatie en met een lage sociaaleconomische status meer negatieve effecten ondervinden dan mensen met een hoge sociaaleconomische status. Mensen ervaren diverse problemen in hun dagelijks leven en zien deze als een samenhangend of soms onontwarbaar geheel. Een benadering gebaseerd op onderwerp of organisatiestructuur werkt dan niet goed. Dat vereist een integrale aanpak. Een integrale benadering is geen sinecure, maar wordt steeds meer in het zorgdomein en sociaal domein ingezet.

Integraal beleid benadert gezondheid vanuit verschillende relevante beleidssectoren waarbij gezondheidsdoelen (deel)belangen versterken. Gezondheidsproblemen hebben meerdere eigenaren, die over verschillende domeinen zijn verdeeld. Een netwerkaanpak om gelijke gezondheidskansen te realiseren vraagt een integrale aanpak in plaats van een intersectorale. Ook de GGD gaat in deze beweging mee en is zich bewust van het belang daarvan. Hiervoor is er in de komende jaren extra beleidscapaciteit nodig die in kan spelen op deze maatschappelijke verandering. We merken dat er meer een beroep op GGD-medewerkers wordt gedaan vanwege de neutrale positie en de coördinerende rol in het ingewikkelde proces van afstemming en samenwerking. In dit MJB24-27 willen we nieuwe koersen inslaan: van het georganiseerd-zijn in afdelingen naar een integrale benadering van gezondheidsbevordering in Zuid-Limburg.

IZA en GALA bieden de gemeenten niet alleen de kans om de samenwerking met de zorgpartijen en de onderlinge regionale samenwerking maar ook de eigen lokale integrale benadering tussen de relevante beleidsterreinen in de eigen gemeente te versterken. Uitdrukkelijk wordt in dat verband het versterken van de functie als kennisinstituut benoemd: de GGD levert hiervoor expertise en met trendbreuk een aanpak die dat proces ondersteunt.

CONCEPT

De praktijk: noodzaak voor een stevige projectorganisatie

De veranderde taak van de GGD vraagt een solide (project)organisatie met ruimte voor een reguliere en projectmatige aanpak en een passende bedrijfsvoering. Het primaire proces moet verbeterd worden door uniformering en digitalisering. Er is extra personele capaciteit nodig om de snel veranderende wet- en regelgeving te kunnen uitvoeren. De techniek staat niet stil en ook technologische ontwikkelingen vergen investeringen in informatievoorziening, informatiebeveiliging, informatiebeheer van met name het primaire proces. De competenties van de GGD-medewerker moeten worden verbreed en toegespitst op de komende veranderingen.

De GGD voert haar taken uit in een snel veranderende omgeving. Zij wil voorbereid zijn op een volgende crisis, maar staat ook onverminderd voor de opgave om de trend te breken in Zuid-Limburg. Daarvoor is de focus op de jeugd vanuit Trendbreuk een goede start, maar wordt de noodzaak om naar andere levensfasen uit te breiden eveneens gevoeld. Met de Academische Werkplaats en Kenniswerkplaats Jeugd levert de GGD daarvoor gedegen onderzoek en praktische oplossingen. Van belang is de notie dat gezondheidsproblemen door verscheidende factoren veroorzaakt worden en derhalve om een aanpak over meerdere beleidsdomeinen vragen. Hiervoor is een integrale benadering van beleid, onderzoek en praktijk noodzakelijk. De landelijke komst van GALA en IZA geeft een nieuwe dynamiek en uitdaging voor de samenwerking in de regio. Preventie en gezondheid komen daarmee meer en meer centraal te staan en de gemeenten geven de GGD daarin een centrale rol. Om de opgave vanuit de regio op te kunnen pakken vanuit een solide organisatie maakt de gevraagde extra investering van de gemeenten het mogelijk om maximale steun vanuit de rijksmiddelen aan te vragen.

2 Solide GGD

2.1 Noodzaak van een solide GGD

Van crisisorganisatie naar robuuste GGD

De Covid-19-pandemie laat zien dat gezondheid niet alleen een kwetsbaar goed is en in een ongelooflijke snelle manier ontwricht kan worden, maar op vele manieren samenhangt met alle facetten van ons leven. In zekere zin was het een harde leerschool in de waarde van publieke gezondheid. De sociale en economisch ontwrichting die Covid-19 veroorzaakte ligt naar verwachting achter ons, maar in die periode bevond de GGD zich wel ineens in het oog van de orkaan. Als crisisorganisatie heeft zij zich succesvol staande gehouden, maar de crisis heeft ook hiaten zichtbaar gemaakt die zijn ontstaan. Wil de GGD de solide organisatie zijn die werkt aan een gezonde samenleving met een vitale bevolking, een flexibele organisatie met voldoende slagkracht voor nieuwe crises, dan vergt dat de nodige investeringen.

Extra rijksmiddelen

De Rijksoverheid onderkent deze situatie en maakt middelen vrij om de GGD toekomstbestendig te maken. Dat doet ze door te investeren in domeinen waar een centrale verantwoordelijkheid van de GGD ligt, denk aan een structurele versteviging van de infectieziektebestrijding en de jeugdgezondheidszorg, een betere informatievoorziening en ICT-beheer en de crisisuitvoeringsorganisatie.

Een solide GGD is een organisatie die op alle fronten in staat is haar taak uit te voeren, nu en in de toekomst. De Covid-19-pandemie heeft laten zien dat de GGD berekend is op haar taak om snel en adequaat een infectie-uitbraak van enorme omvang te bestrijden. In korte tijd werd een crisisorganisatie opgetuigd met grote uitdagingen voor de bedrijfsvoering. Ook in de crisissituaties omtrent Oekraïne en Monkeypox heeft de GGD zich een wendbare en schokbestendige organisatie getoond.

Dit heeft een flinke wissel getrokken op de organisatie. Door de Covid-pandemie werd de organisatie in haar noodzakelijk doorontwikkeling stilgelegd.

2.2 Toenemend beroep op de GGD

In de terugblik op het meerjarenperspectief 2020–2023 is aangegeven dat de kwetsbaarheid van de vermogenspositie van de GGD een belangrijk thema is. Taken en vragen nemen toe, terwijl budgetten vaak niet meegroeien of zelfs krimpen. Aangezien de dienstverlening van de GGD niet langer kan worden uitgevoerd met dezelfde structuur, systemen en processen van de afgelopen jaren, is een organisatieontwikkelingstraject ingezet. Dit zal gedurende 2023 vorm krijgen en verder geïmplementeerd en geborgd worden in de jaren daarna. Onderdeel van de transformatieopgave is ook de optimalisatie van de interne organisatie, waaronder het inspelen op technologische ontwikkelingen en digitalisering. Dit is ook noodzakelijk om een aantrekkelijke, eigentijdse werkgever te zijn en bij te dragen aan het ontlasten van medewerkers, gezien de krappe arbeidsmarkt.

CONCEPT

2.3 Versterking interne organisatie

Dit alles vormt aanleiding om de optimalisatie van de interne organisatie gedegen en in samenhang op te pakken. De complexe en dynamische omgeving en de veranderende rol daarin van de GGD vraagt een strategische benadering. Het realiseren van die solide organisatie is de opgave waar de GGD voor staat.

Het verbeteren van de interne organisatie vraagt om een benadering vanuit relevante thema's. Deze thema's staan naast de continue aandacht die er moet zijn om de reguliere processen efficiënt en effectief vorm te geven en te blijven voldoen aan (gewijzigde) wet- en regelgeving.

Technologie

De GGD moet inspelen op het veranderende technologische landschap en op de kansen en bedreigingen hierin. Belangrijke speerpunten voor de komende jaren zijn informatiebeveiliging en datagedrevenheid van de organisatie. Datagedrevenheid van de organisatie ondersteunt niet alleen de wendbaarheid van de organisatie, maar bevordert ook de kwaliteit van de dienstverlening. Voor onze informatiebeveiliging hanteren we de normen vanuit NEN7510, waarmee we de beschikbaarheid, juistheid, tijdigheid en vertrouwelijkheid van onze informatie borgen. Hiermee borgen we de privacy van onze burgers en medewerkers.

Duurzaamheid

Duurzaamheid wordt in dit kader in de breedte bedoeld. Duurzaamheid vertaalt zich in ons inkoop- en aanbestedingsbeleid (duurzaamheid van ons gebouw, elektrische auto's e.d.), in duurzame inzetbaarheid van onze medewerkers en in sociale duurzaamheid (waaronder inclusie en diversiteit).

Doeltreffend en doelmatig

De inrichting van de organisatie moet dusdanig zijn dat de GGD effectief en efficiënt handelt, ofwel: doeltreffend en doelmatig in haar handelen en in de besteding van financiële middelen.
Verbinding met de omgeving, samenwerking met de wetenschap en benchmarken van maatschappelijke effecten zijn, ook in dit kader, belangrijke onderwerpen. Dit maakt onderdeel uit van het traject 'organisatieontwikkeling'.

2.4 Informatievoorziening en datasystemen pandemisch paraat

Informatiemanagement krijgt een steeds grotere rol van betekenis in alle geledingen van de organisatie. Op bepaalde momenten gaat het om crisiscommunicatie in acute situatie, zoals bij de GHOR, infectieziektebestrijding of medische milieukunde. Tijdens de coronapandemie werd duidelijk dat de bestaande informatie- en datasystemen niet geschikt waren voor een grootschalige infectieziekte-uitbraak. Een brede professionalisering is onmisbaar. Mede omdat de GGD'en over een steeds grotere hoeveelheid data beschikken en deze beter benut kan worden voor gezondheidsinformatie. Deze data leveren waardevolle inzichten op over de gezondheid

CONCEPT

van de inwoners van Zuid-Limburg. Daarmee kunnen gemeenten en samenwerkingspartners beter onderbouwd geadviseerd worden over gezondheidsbeleid. En hun gezondheidsbeleid doelmatiger en duurzamer vormgeven.
Het hebben van betrouwbare en duidelijke informatie is steeds meer van belang. Vanuit haar reguliere rol geeft de GGD gezondheidsinformatie aan inwoners, gemeenten en organisaties op aanvraag of in algemene zin informatie over de gezondheidstoestand van de Zuid-Limburgers.

2.5 Arbeidsmarkt en aantrekkelijk werkgeverschap

Kennisontwikkeling en het op peil houden van kennis van medewerkers zijn cruciaal voor een kennisorganisatie als de GGD. Het is van belang om zowel gekwalificeerde generalisten als specialisten in dienst te hebben. Om te kunnen beschikken over voldoende gekwalificeerde mensen is aantrekkelijk werkgeverschap een belangrijk onderwerp. Niet alleen vanwege de krappe arbeidsmarkt, maar ook vanwege de noodzaak om mensen flexibel te kunnen inzetten binnen onze organisatie. De GGD wil zo goed mogelijk inspelen op de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en beleid voeren om vertrokken kennis en ervaring snel te vervangen en nieuwe expertisen aan te trekken. Dat willen we doen door strategische talentontwikkeling te stimuleren en functie- en taakdifferentiatie en taakverschuiving door te voeren om de personele krapte te kunnen opvangen. De GGD spant zich in een aantrekkelijke werkgever te zijn en blijven.

De GGD wil een solide organisatie zijn die werkt aan een gezonde samenleving met een vitale bevolking. Dit vraagt om een flexibele organisatie met voldoende slagkracht voor nieuwe crises. Het gaat daarbij om goede data(beveiliging) en betrouwbare informatievoorziening en om het op peil houden van de specifieke expertise vanuit aantrekkelijk werkgeverschap in een krappe arbeidsmarkt. Waarin de afgelopen jaren met incidentele financiering oplossingen zijn gevonden vanuit bestaande middelen, heeft dit geleid tot een achterstand op een aantal vlakken binnen de organisatie. De versterking van de organisatie vergt een structurele investering in middelen.

3. Gezonde generatie

3.1 Gezonde jeugd en gezond opgroeien

De jeugdgezondheidszorg (JGZ) verricht preventie voor jeugdigen tot 18 jaar zoals bepaald in de Wet publieke gezondheid. Het aanbod, vastgelegd in het basispakket JGZ, bestaat uit het rijksvaccinatieprogramma, screeningsprogramma's, voorlichting en advies ter preventie van ontwikkelingsachterstanden. De JGZ volgt systematisch de psychosociale- en fysieke ontwikkeling van alle kinderen, analyseert en beoordeelt deze en biedt op basis hiervan input voor jeugdbeleid. Dit alles gericht om de groep kinderen waar het goed mee gaat te vergroten.

Duurzame transformatie

Op basis van een stevige bestuurlijke opdracht, beschreven in het document 'Jeugdgezondheidszorg Zuid-Limburg, de toekomst start vandaag', is de afgelopen drie jaar intensief gewerkt aan het realiseren van één professionele jeugdgezondheidszorgorganisatie voor heel Zuid-Limburg. Dienstverleningspakketten zijn geüniformeerd, werkprocessen geharmoniseerd en professionals zijn opgeleid en bijgeschoold. Alle randvoorwaarden zijn aanwezig om in de komende jaren verder te werken aan de inhoudelijke transformatie die het nog beter mogelijk maakt om daadwerkelijk met het gezin mee te groeien, dichtbij te zijn, maatwerk te leveren, expert te zijn in alle levensfasen van 0-18 jaar en bovendien als expert en samenwerkingspartner te blijven leren en groeien.

Gezondheidsachterstanden verkleinen

De opdracht van de JGZ is om de groep gezonde kinderen in Zuid-Limburg te vergroten. Gezondheidsachterstanden moeten worden verkleind. Alle kinderen verdienen immers een gelijke kans op gezondheid en mogelijkheden om zich te ontplooien, ongeacht in welke buurt hun wieg heeft gestaan. Kansenongelijkheid vraagt om een gedifferentieerde behandeling. Professionals krijgen daarbij een andere taakinvulling: meer duiding van informatie van ouders en meer afstemmend op wat ouders nodig hebben. In algemene zin streven we ernaar de zorg dáár te laten terechtkomen bij kinderen en gezinnen waar die het hardste nodig is. De dienstverlening op maat betekent dat deze met iedere levensfase van het kind mee kan groeien. Voor deze zorg op maat zijn nieuwe werkvormen en flexibiliteit nodig.

We investeren in de professionalisering van onze dienstverlening. We kijken kritisch naar de grenzen van ons dienstverleningspakket: wat is een taak van de JGZ en wat is de taak van een (keten)partner? De focus ligt op het ondersteunen, begeleiden en adviseren van het kind en gezin zodat gezondheidsproblemen op latere leeftijd voorkomen kunnen worden. Indien er meer nodig is voor het kind en het gezin, zoeken we samenwerking met de partners in de zorgketen en met de gemeenten. Vanuit de preventieve zorgtaak zijn er tal van samenwerkingsrelaties ontwikkeld met scholen, jeugdwelzijnswerk, huisartsen, kraamzorg en verloskundigen, maatschappelijk werk, ziekenhuizen, geestelijke gezondheidszorg- en jeugdzorginstellingen. De JGZ-medewerker vervult hierbij de rol van preventiepartner, verbinder en adviseur. Zo intensiveren we de samenwerking met partijen uit de jeugdwet (ritssluiting).

CONCEPT

Integraal jeugdbeleid

De groeiende vraag naar jeugdzorg is geen nieuw fenomeen. We kennen die groei al zeker twintig jaar met als gevolg dat ook de kosten in het sociale domein zijn toegenomen. Een onhoudbare situatie die noodzaakt tot rigoureus anders denken en handelen. De JGZ wil en kan daaraan bijdragen. Preventie en een kwalitatief goede jeugdgezondheidszorg zijn dé sleutels voor een gezonde en kansrijke start voor elk kind en centrale schakels in de maatschappelijke kanteling van zorg naar preventie in de komende jaren.
Het is de ambitie van de JGZ om preventie doelmatig en duurzaam vanuit complementariteit te borgen in het brede jeugddomein. Dat doen we samen met gemeenten, partners in de jeugdhulpverlening en partners als onderwijs en maatschappelijk werk. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de doorontwikkeling van de knooppunten in heel Zuid-Limburg. Onderzoek toont immers aan dat vroegsignalering en preventie in het vroege leven ontwikkelingsachterstanden en problemen (huiselijk geweld, uithuisplaatsing, criminaliteit, schoolverzuim etc.) op latere leeftijd voorkomen. De jeugdgezondheidszorg draagt daarmee bij aan het terugdringen van de toestroom naar jeugdzorg en de oplopende kosten in het sociale domein. Want waar we landelijk op jaarbasis zo'n 5,6 miljard euro uitgeven aan jeugdzorg, voor zo'n 450.000 kinderen, biedt de jeugdgezondheidszorg haar inspanningen voor 10 procent van dat bedrag (circa 460 mln.) aan ruim 3 miljoen kinderen. Maar het belangrijkste doel is uiteraard een zo gezond en gelukkig mogelijke generatie Zuid-Limburgers.

We nodigen gemeenten en ketenpartners dan ook uit om actief met ons op zoek te gaan naar de synergie en aansluiting tussen JGZ en jeugdhulpverlening en de denkbeeldige ritsluiting te dichten.

JGZ als partner in trendbreuk

Dat gemeenten in de JGZ een cruciale partner voor de trendbreukaanpak zien is logisch. JGZ ziet kinderen en hun ouders in alle levensfasen in een doorgaande lijn, vanaf de zwangerschap tot aan de jongvolwassenheid en is daarmee de brug tussen organisaties en professionals uit het medische en het sociale domein, maar zeker ook in de verbinding met alle onderwijspartners. Gemeenten spreken de wens uit om interventies uit de trendbreukaanpak te incorporeren in de JGZ-dienstverlening; met als doel om meer kinderen veilig, gezond en kansrijk te laten opgroeien.
Dit is reeds gebeurd bij onder andere Voorzorg, Stevig Ouderschap en de prenatale huisbezoeken die, als gevolg van een wetswijziging, met ingang van medio 2022 een verplicht onderdeel van het wettelijk pakket van JGZ vormen. Ook heeft de JGZ een belangrijke rol in onder andere de 'Netwerkaanpak Overgewicht en Obesitas' (inmiddels beter bekend als 'Keigezond') die eind 2021 is gestart, de Gezonde Basisschool van de Toekomst en de aanpak MAZL die inzet op het voorkomen van schoolverzuim en daarmee op het voorkomen van voortijdig schoolverlaten.
In de trendbreukopgave staat het vraagstuk over de structurele inzet van MAZL en CenteringPregnancy en CenteringParenting nog open.

Op deze aanpak, maar zeker ook op andere aanpakken vanuit de trendbreuk, is er qua noodzaak wel consensus, maar zijn er nog niet altijd harde financiële afspraken ten aanzien van opstarten, doorontwikkelen of borging. De ontwikkelingen op de

CONCEPT

arbeidsmarkt en schaarste in met name artsen en verpleegkundigen spelen ons ook wel parten. Dit neemt echter niet weg dat om de trendbreukambitie in de komende jaren te realiseren het van belang is om meer (bewezen effectieve) interventies in te zetten en regionaal meer massa te maken. In 2024 zal opnieuw worden gekeken naar de opgave in het kader van trendbreuk en de mogelijke inzet en bijdrage hierin van JGZ. Dit alles met het doel de groep kinderen waar het goed mee gaat nog groter te maken.

Deze ontwikkelingen nemen echter niet weg dat om de trendbreukambitie in de komende jaren te realiseren het van belang is om meer (bewezen effectieve) interventies in te zetten en regionaal meer massa te maken.
In 2024 zal opnieuw worden gekeken naar de opgave in het kader van Trendbreuk en de mogelijke inzet en bijdrage hierin van JGZ. Dit alles met het doel de groep kinderen waar het goed mee gaat nog groter te maken.

De opgave in Zuid-Limburg is om de groep gezonde kinderen in Zuid-Limburg te vergroten en gezondheidsachterstanden te verkleinen. Alle kinderen verdienen immers een gelijke kans op gezondheid en mogelijkheden om zich te ontplooien, ongeacht in welke buurt hun wieg heeft gestaan. De jeugdartsen en jeugdverpleegkundigen dragen intensief bij aan het realiseren van die doelstelling. Dat doet zij met de Trendbreukaanpak en met effectieve interventies voor een gezonde generatie in Zuid-Limburg.
De afgelopen jaren is door gemeenten geïnvesteerd in de jeugdgezondheidszorg, daarvan gaan we de vruchten plukken.

CONCEPT

4. Gezondheidsbescherming

4.1 Versterking infectieziektebestrijding

De Covid-19 crisis, de bestrijding en de gezondheids- en maatschappelijke gevolgen daarvan benadrukken de noodzaak voor een versterking van de publieke gezondheid. Ook de GGD ZL heeft de impact gevoeld (en nog steeds) op de werkzaamheden en de medewerkers. In mei van dit jaar werden de krachten binnen de GGD (en de Covid-organisatie) wederom gebundeld, nu voor de Monkeypox-uitbraak. De geopolitieke ontwikkelingen maken duidelijk dat dit soort infectieziektenuitbraken steeds vaker voor zullen komen. Om minder kwetsbaar te zijn bij een eventuele volgende pandemie, zal de GGD samen met gemeenten en partners moeten bouwen aan een solide organisatie. Daarbij zullen de werkzaamheden die door de Covid-organisatie worden uitgevoerd, steeds meer onderdeel worden van de unit infectieziektebestrijding. Het is niet zonder reden dat het nieuwe kabinet het vergroten van de pandemische paraatheid tot één van haar speerpunten in het regeerakkoord heeft gemaakt en daar 300 miljoen euro per jaar voor heeft uitgetrokken. Zij zijn ook van mening dat investering in de infectieziektebestrijding noodzakelijk is.

Op verzoek van het ministerie van VWS heeft GGD GHOR Nederland in de periode van april tot en met mei 2022 de beleidsagenda Versterking Infectieziektebestrijding en Pandemische paraatheid GGD-en (VIP) opgesteld, gericht op het oplossen van urgente kwetsbaarheden voor pandemische paraatheid op korte termijn. Met de focus op een investering in de jaren 2023 en 2024, dit vooruitlopend op een structurele investering vanuit VWS vanaf 2025 en verder.
De inhoud van het VIP is opgebouwd uit 5 pijlers die gericht zijn op verschillende activiteiten en projecten.

De 5 pijlers zijn:
1. Kwetsbaarheden wegnemen voor pandemische paraatheid
2. Versterken boven(regionale) monitoring en surveillance

NCFT

3. Versterken van de wetenschappelijke kennisinfrastructuur infectieziektebestrijding
4. Samenwerken op bovenregionaal niveau
5. Slim en versneld opleiden

De GGD zet volop in op de versterking van de infectieziektebestrijding.

4.2 Gezonde leefomgeving

Wetenschap toont aan dat de gezondheid van mensen wordt beïnvloed door de (fysieke en sociale) leefomgeving. De komst van de Omgevingswet heeft het belang van een gezonde leefomgeving steviger op de kaart gezet. Naast leefstijl is de realisatie van een fysieke veilige en gezonde leefomgeving een verantwoordelijkheid van de gemeenten. De GGD wil bijdragen aan het realiseren van een gezonde, groene en veilige leefomgeving voor inwoners in alle 16 Zuid-Limburgse gemeenten. Dit sluit aan bij het Rijksprogramma Mooi Nederland, waar de kwaliteit van de leefomgeving centraal staat. Het programma werkt aan een gedeeld beeld van de toekomst van ons land en regelt nieuwe concepten voor de inrichting van gebieden.
We streven ernaar alle inwoners van Zuid-Limburg een gezonde, groene en veilige leefomgeving te bieden die hen beschermt tegen negatieve milieueffecten en uitnodigt tot gezond gedrag. We willen de kansen van met name de meest kwetsbare Zuid-Limburgers vergroten zodat alle inwoners een evenredige kans op een goede gezondheid hebben. Met andere woorden: de leefomgeving moet een gezond makende omgeving zijn en uitnodigen tot gezond gedrag.

De GGD vindt het belangrijk dat de gezonde en veilige leefomgeving op een samenhangende manier centraal staat in het beleid van gemeenten en van alle partners binnen het sociale en fysieke domein. De GGD heeft veel kennis en expertise over de leefomgeving en effecten daarvan op de gezondheid van inwoners. Voor de integrale opgave gezonde leefomgeving is de GGD daarom een belangrijke partij en de uitvoeringsdienst voor 16 gemeenten, Provincie Limburg, stakeholders en inwoners. We worden graag tijdig betrokken, kennen de lokale uitdagingen op het gebied van de publieke gezondheid als geen ander en streven naar *health with all policies*. Dit is extra van belang bij de invoering van de Omgevingswet, met een fysiek veilige en gezonde leefomgeving als doelstelling. Ook de landelijke nota publieke gezondheid en het IZA onderschrijven dit belang en haken daarbij aan.

Belangrijke kernwaarden voor een integrale opgave gezonde leefomgeving zijn: een omgeving die uitnodigt tot bewegen (wandelen, fietsen, spelen), waar mensen elkaar veilig kunnen ontmoeten, die ruimte biedt voor ontspanning, waar een goede milieukwaliteit heerst zowel in gebouwen als daarbuiten, die klimaatbestendig is en een goede toegang heeft tot voorzieningen. Daarmee is de gezonde leefomgeving bij uitstek het domein waar de samenhang van gezondheidsbevordering en leefstijl met de fysieke leefomgeving (de inrichting van de publieke ruimte) zichtbaar wordt. Met het wijkmodel positieve gezondheid heeft de GGD een instrument in handen om die samenhang inzichtelijk te maken. Hier komen individuele gezondheidsfactoren, sociale en fysieke factoren samen. Dit wijkmodel wordt de komende jaren gebruikt voor integrale beleidsontwikkeling.

CONCEPT

De GGD sluit als kennisinstituut aan op de landelijke ontwikkelingen en neemt haar rol in relatie tot de Omgevingswet en de opgaven rondom energietransitie, woningbouw en klimaatverandering – uiteindelijke moet dit leiden tot *planetary health*[1].

Verantwoordelijke organisatie voor een duurzame leefomgeving

Wanneer er gesproken wordt over de gezonde leefomgeving, is dit onlosmakelijk verbonden aan het bredere begrip van *planetary health*. De gezondheid van onze planeet verslechtert in een rap tempo: zo warmt het klimaat op, neemt de biodiversiteit af en raken de biochemische processen verstoord. Onze leefomgeving wordt dus steeds ongezonder. De reden van opname in het MJB24-27 is dat de gezondheid en het welzijn van de mens sterk afhankelijk is van de gezondheid van onze planeet. We weten dat klimaatveranderingen vooral mensen in een kwetsbare situatie hard treffen. Daar hebben we oog voor. Oorzaken en ontwikkelingen liggen mondiaal maar de effecten vertalen zich dicht bij de inwoners van onze regio.

Versterking van infectieziektebestrijding is ook voor de landelijke overheid één van de speerpunten. Daarvoor zijn extra rijksmiddelen beschikbaar.

De (fysieke en sociale) leefomgeving heeft effect op de gezondheid van mensen. De komst van de Omgevingswet heeft het belang van een gezonde leefomgeving steviger op de kaart gezet. De leefomgeving moet uitnodigen tot bewegen, ontmoeten, ontspannen etc waar een goede milieukwaliteit heerst en die klimaatbestendig is. Naast leefstijl is de realisatie van een fysieke veilige en gezonde leefomgeving een verantwoordelijkheid van de gemeenten. De GGD wil bijdragen aan het realiseren van een gezonde, groene en veilige leefomgeving voor inwoners in alle 16 Zuid-Limburgse gemeenten.

[1] Vooralsnog te vertalen als: de (ecologische) gezondheid van de planeet

5. Veilig Thuis, OGGZ, SMA, ForGen, GHOR

Naast de wettelijke taken in het kader van de Wet publieke gezondheid voert de GGD bijkomende taken uit die de gemeenten aan haar hebben opgedragen.

5.1 Veilig Thuis

Toekomstscenario kind en gezinsbescherming

Het Landelijke Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming is momenteel volop in ontwikkeling. Het toekomstscenario biedt perspectief hoe de jeugdbeschermingsketen er in de toekomst slimmer en effectiever uit kan zien waarbij het belang van kind en gezin centraal staat. Dit toekomstscenario heeft direct effecten op de positie, rol en taken van Veilig Thuis (VT) en andere netwerkpartners. Het is echter nog onduidelijk hoe en wanneer deze ontwikkeling vormgegeven gaat worden en wanneer dit effect zal hebben op de uitvoeringspraktijk bij VT. Veilig Thuis probeert zo dicht mogelijk aangehaakt te blijven bij de totstandkoming en ontwikkeling van deze plannen voor de regionale aanpak.

Regiovisie Geweld in afhankelijkheid 2023-2026

De Zuid-Limburgse gemeenten ontwikkelen een nieuwe regiovisie voor de periode 2023-2026. Deze nieuwe visie moet beschrijven hoe de aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties (GIA) verder vorm krijgt in de samenwerking tussen professionals en organisaties in Zuid-Limburg. Een visie die een belangrijke houvast zal zijn voor het werk van Veilig Thuis en de samenwerkingsafspraken tussen Veilig Thuis en haar ketenpartners.
Naar verwachting kan de regiovisie in het voorjaar van 2023 worden vastgesteld. Aansluitend (en deels parallel hieraan) kan worden uitgewerkt hoe de opgave voor Veilig Thuis de komende jaren invulling krijgt.

Professionaliseren Veilig Thuis

De focus voor de komende jaren ligt op het verder professionaliseren van de VT-organisatie. Een belangrijk thema is het door ontwikkelen van de gebiedsteams die een sterke samenwerkingsrelatie opbouwen en behouden met de gemeenten in hun regio. Om dit te realiseren wordt blijvend geïnvesteerd in het onderhouden en vasthouden van expertise maar ook in de mentale weerbaarheid van medewerkers zodat zij hun werk beter kunnen doen. Daarnaast wordt voortdurend gezocht naar een optimalisering van werkprocessen, zodat capaciteit zo effectief mogelijk kan worden ingezet.

5.2 OGGZ-vangnet

Voor mensen in een kwetsbare positie is deelnemen aan de samenleving niet vanzelfsprekend. Ze hebben vaak meerdere problemen en vinden het moeilijk om goed voor zichzelf te zorgen. Denk hierbij aan mensen met verward gedrag, daklozen, verslaafden en onverzekerden, maar ook aan mensen met lichamelijke, psychische en/of verstandelijke beperkingen. Door hun gedrag veroorzaken ze vaak overlast en kunnen ze een gevaar vormen voor zichzelf en/of hun omgeving. Voor veel van deze mensen geldt

CONCEPT

dat zij niet makkelijk de weg naar hulp weten te vinden of daarom vragen en dus - al dan niet professionele - zorg mijden.
Voor de gemeenten in de Westelijke Mijnstreek en Maastricht Heuvelland verzorgt de GGD het Vangnet Openbare Geestelijke Gezondheidszorg (OGGZ-vangnet). Het vangnet is een meldpunt speciaal voor mensen die zelf geen hulp zoeken en zorgwekkend gedrag vertonen. Hiervoor heeft een analyse plaatsgevonden over verschillen en overeenkomsten van het OGGZ-vangnet van de GGD en het bemoeizorgteam van Mondriaan. Bestuurlijk was er behoefte om te kijken hoe de zorg voor personen met verward en onbegrepen gedrag in de verschillende subregio's is ingericht. Daarom heeft deze analyse plaatsgevonden en wordt gekeken naar kansen en mogelijkheden om deze zorg te optimaliseren. Op basis van de analyse wordt in de Commissie Zorg en Veiligheid het advies besproken en vertaald richting toekomst.
Landelijk wordt beleid ingezet om de aanpak van personen met verward en onbegrepen gedrag te versterken. In de kamerbrief (welke: bron) wordt aangegeven dat het kabinet verder wil bouwen op lessen en ervaringen die reeds zijn opgedaan. Met het actieprogramma 'Grip op onbegrip' dient er de komende jaren lokaal en regionaal een vervolg gegeven te worden aan het uitwerken en verstevigen van de werkende aanpak voor mensen met verward of onbegrepen gedrag. Het doel is inzetten op een duurzame aanpak.

5.3 SMA

Van oudsher is de GGD actief als adviseur sociaal medische voorzieningen en uitvoerder van medische keuringen daar waar gemeentelijke voorzieningen aan burgers worden verstrekt. Dat is ook het geval in Zuid-Limburg. De advisering biedt de gemeenten ondersteuning om de beschikbare middelen efficiënt in te zetten zodanig dat mensen met een beperking langer zelfstandig kunnen functioneren en zo goed mogelijk kunnen participeren in de maatschappij.
Bij sociaal medische advisering (SMA) zijn problemen ontstaan vanwege het vertrek van artsen en de huidige tekorten op de arbeidsmarkt. De dienstverlening aan gemeenten staat onder druk en is ook in de toekomst niet gegarandeerd. Daarbij speelt tevens een rol dat dit product niet door alle 16 gemeenten in gelijke mate wordt afgenomen bij de GGD en het feit dat een aantal gemeenten deze taak aanbesteden. Met de gemeenten is daarom de afspraak gemaakt alleen de hoognodige taken op te pakken wat betreft adviezen aan de voorkant in afstemming met de adviesteams van de gemeenten. Gezien het gegeven dat de garantie voor de dienstverlening in de toekomst niet gegeven kan worden, worden scenario's uitgewerkt betreffende de toekomst van deze (niet wettelijke) taak door GGD ZL. De nader uitgewerkte scenario's komen begin volgend jaar terug in de diverse bestuursvergaderingen.
Op dit moment is nog niet bekend wat dit voor gevolgen heeft voor de begroting 2024 en verder. In de begroting 2024 is SMA dan ook conform de begroting 2023 verwerkt.

5.3 Forensische geneeskunde (ForGen)

Forensische geneeskunde (ForGen) zorgt voor een objectief medisch dossier over doodsoorzaken, letsels en de gezondheidstoestand van slachtoffers en de gezondheidstoestand van verdachten en daders. De medische discipline staat ten dienste

CONCEPT

van gemeenten, politie en justitie. De forensisch arts werkt uitsluitend in opdracht van politie en justitie. Zij kunnen met al hun medische vragen bij de forensisch arts terecht. Om voorbereid te zijn op een eventuele aanbesteding in 2024 en te kunnen inspelen op de groeiende arbeidsmarktkrapte is al vanaf 1 januari 2023 ingezet op samenwerking met Limburg-Noord. Tevens is gekeken of binnen het huidige budget er sprake kan zijn van taakdifferentiatie. Waardoor de (werk)druk voor de artsen afneemt en zij beter in staat zijn om invulling te kunnen geven aan het forensische vraagstuk mede gezien de krapte op de arbeidsmarkt van deze specifieke functie.

5.4 GHOR

De geneeskundige hulp bij ongevallen en rampen (GHOR) valt wettelijk gezien onder de Wet veiligheidsregio, maar is organisatorisch een onderdeel van de GGD. De afspraak is daarom dat de GHOR voor haar meerjarenbeleid en verantwoording is opgenomen in het meerjarenplan van de veiligheidsregio. In deze paragraaf belichten wij uitsluitend de aspecten waar het meerjarenperspectief van de GHOR en GGD met elkaar verbonden zijn.

Robuuste crisisorganisatie

Het proces publieke gezondheidszorg richt zich op het initiëren van, het creëren van randvoorwaarden voor en het uitvoeren van psychosociale hulpverlening (PSH), gezondheidsonderzoek na rampen, Infectieziektebestrijding en medische milieukunde. Bij een crisissituatie adviseert en coördineert GHOR de spoedeisende medische hulpverlening en de publieke gezondheidszorg.

De GHOR adviseert de GGD in de voorbereiding op crisis en rampen over de inrichting van de crisisbeheersing GGD. Er wordt zorggedragen voor de inrichting van de crisisorganisatie, het actueel houden van planvorming en procedures en opleiden, trainen en oefen activiteiten voor piketfunctionarissen. In 2023 zal duidelijk worden welke externe ontwikkelingen, zoals de oprichting van de Landelijke Functionaliteit Infectieziektebestrijding, gevolgen hebben voor de GGD-crisisorganisatie. Vanaf 2024 zal deze nieuwe crisisorganisatiestructuur vormgegeven kunnen worden en kan deze opnieuw bestendigd worden door middel van planvorming en opleiden, trainen en oefenen.

Versterken informatievoorziening

De ambitie van de GHOR is het verbinden van zorg en veiligheid door het vormen van een informatieknooppunt. Informatiemanagement krijgt een steeds grotere rol van betekenis. Dit betekent dat de GHOR zich richt op informatie gestuurd werken en onderzoek gaat doen naar een 24-uurs informatiepositie waarbij zij als procesmanager van informatiemanagement aan de slag gaat.

De taak van de GHOR is:
- monitoring en analyses maken van landelijke en regionale risico’s
- inspelen op landelijke en regionale ontwikkelingen
- meewegen van belangen

CONCEPT

- en het vormen van een informatieknooppunt als verbinder tussen de verschillende netwerken.

Op basis van diverse informatiesystemen monitort en draagt de GHOR bij aan beeldvorming rondom de regionale risico's binnen het geneeskundig netwerk die de continuïteit van zorg kunnen beïnvloeden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan ontwikkeling, beheer en monitoring van digitale platformen/dashboards voor informatie gestuurd werken rondom Covid-19 en Oekraïne, maar ook risico's zoals droogte, hoogwater en infectieziekten. Landelijk zijn er vele ontwikkelingen om risico's inzichtelijk te maken, dit maakt dat de taak complexer wordt. Voor de uitvoering van voorgaande taak is de GHOR afhankelijk van de informatievoorziening zoals ingericht binnen de GGD, zowel wat structuur als specialisten betreft. Voor de Covid-19 crisis is hierop geïnvesteerd door middel van een werkgroep die bestond uit verschillende disciplines binnen de GGD (data, IZB, GHOR) en externe specialisten van de Veiligheidsregio en zorgpartners.

De GGD heeft een belangrijke rol bij de duiding van deze risico's, bijvoorbeeld op het gebied van milieu (MMK), infectieziekte (IZB), maatschappelijke onrust (PSH). Daarnaast heeft de GGD een rol in de communicatie naar de burger in het kader van risicocommunicatie. Daarnaast zijn binnen de versterking informatievoorziening thema's rondom digitale veiligheid essentieel voor het functioneren van de GHOR, zowel in de voorbereiding op crisis en rampen als voor het borgen van de 24/7 crisisorganisatie.

CONCEPT